

บรรชัทลงทุนข้ามชาติกับประเทศไทย : อุตสาหกรรมดีบุกในประเทศไทย

นางสาว กรรณชฎา พูนพนิช

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๖

ISBN 974-561-796-2

009551

TRANSNATIONAL CORPORATIONS AND THE THIRD WORLD :

THE TIN INDUSTRY IN THAILAND

Miss Kanchada Poonpanich

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Political Science

Department of International Relations

Graduate School

Chulalongkorn University

1983

หัวข้อวิทยานิพนธ์

บรรษัทลงทุนข้ามชาติกับประเทศไทยที่สาน : อุตสาหกรรมดีบุก

ในประเทศไทย

โดย

นางสาว กรรณชญา พูนพนิช

ภาควิชา

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

อาจารย์ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร. เซียน ธีระวิทย์

รองศาสตราจารย์ ดร. สุรี ประสาสน์เศรษฐี

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... *นาย สมชาย ภูมิคุณ* คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุรัตติชัย บุนนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... *ดร. วิภาดา คงมาศ* ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. วิภาดา คงมาศ สมิทธิ์ ณ อยุธยา)

..... *ดร. วิภาดา คงมาศ* กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. เซียน ธีระวิทย์)

..... *ดร. วิภาดา คงมาศ* กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุรี ประสาสน์เศรษฐี)

..... *ดร. วิภาดา คงมาศ* กรรมการ
(ดร. กนก วงศ์ธรรมรงค์)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์

บรรษัทลงทุนข้ามชาติกับประเทศไทยในโลกที่ล้ำม : อุตสาหกรรมดีบุก
ในประเทศไทย

ชื่อนิสิต

น.ส. บรรณญา พูนพนิช

อาจารย์ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร. เชียน ชีระวิทย์

รองศาสตราจารย์ ดร. สุรี ประศาสน์ เศรษฐ์

ภาควิชา

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ปีการศึกษา

๒๕๖๕

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายหลักที่จะศึกษาถึงบทบาทในเชิงการเมืองของบรรษัทลงทุนข้ามชาติ ในฐานะ "ตัวกรະทำที่มีใช้รัฐ" (non-state actor) ซึ่งได้เข้ามามีความสัมพันธ์กับ "รัฐ" และที่ได้แสดงบทบาทข้ามพรัอมแคนแห่งรัฐของประเทศไทยในโลกที่ล้ำม โดยเลือกศึกษาจากการเข้ามาลงทุนในกิจการดีบุกไทยของบริษัทยูเนี่ยนคาร์บิดคอร์เปอเรชั่น แห่งสหรัฐอเมริกา (Union Carbide Corporation) และบริษัทบิลลิตันอินเตอร์เนชันแนล เมทัลล์ (Billiton International Metals B.V.) ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๗-๒๕๑๙ ทั้งนี้จะศึกษาเฉพาะพฤติกรรมในการเข้ามาลงทุนของบริษัททั้งสอง และความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินงานของบริษัททั้งสองกับกระบวนการทางการเมืองของไทยในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

วิธีการศึกษา ใช้วิธีการรวมรวมข้อเท็จจริงและปรากฏการณ์ต่าง ๆ ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๗-๒๕๑๙ ขึ้นมาสังเคราะห์ทำความสัมพันธ์โดยรวมของตัวแปรต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเจรจาต่อรองระหว่างบริษัททั้งสองกับรัฐบาลและกลุ่มพลังต่าง ๆ ในสังคมไทย ทั้งนี้โดยอาศัยข้อมูลจากเอกสารขั้นต้น เป็นหลัก ประกอบกับเอกสารชั้นรองและการสัมภาษณ์

ผลการศึกษาได้พบว่า แม้บรรษัทลงทุนข้ามชาติจะเป็นองค์กรทางธุรกิจและเป็นตัวกรະทำที่มีใช้รัฐ แต่บรรษัทฯ ก็มีความเป็นอิสระในตัวเอง (autonomy) หากพอที่จะเข้าแสดงบทบาทเป็นตัวกรະทำทางการเมืองภายใต้รัฐที่บรรษัทฯ เข้าไปลงทุนได้ กล่าวคือ บรรษัทฯ

สามารถใช้อำนາจทางเศรษฐกิจ และอิทธิพลทางการเมืองของตน เข้าผลักดันกระบวนการ
ศักดินาของรัฐบาลในประเทศไทยที่ตนเข้าไปลงทุน ให้เป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับผล-
ประโยชน์ของตนได้ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การแสดงบทบาททางการ
เมืองในสักษณะตั้งกล่าวของบรรษัทลงทุนข้ามชาติจะประสบผลสำเร็จเพียงใดนั้น มีได้ดังนี้
อยู่กับพลังอำนาจของบรรษัทฯแต่ เพียงปัจจัยเดียว หากยังซึ่งกับระดับความเป็นประชาธิปไตย
ของรัฐบาล และระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในประเทศไทยที่บรรษัทฯ
เข้าไปลงทุนด้วย ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การดำเนินงานของบรรษัทลงทุนข้ามชาติใน
กิจกรรมทรัพยากรธรรมชาติ ยังอาจกระตุ้นให้เกิดการก่ออุบัติการชาตินิยมทางเศรษฐกิจ
ขึ้นในหมู่ประชาชนบางส่วน โดยที่รัฐบาลมิได้มีความรู้สึกร่วมด้วย จึงสรุปได้ว่า การดำเนิน
งานของบรรษัทลงทุนข้ามชาติ ในบางกรณี อาจมีผลกระทบต่อสภาพทางการเมืองภายในของ
ประเทศไทยที่บรรษัทฯเข้าไปลงทุน ในสักษณะที่เป็นพลังทางสังคม (social force) ที่มี
อิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลและกลุ่มประชาชนของประเทศไทยนั้นได้

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the role of the transnational corporations (TNCs) as non-state actors which have related closely with the "state" and also have exerted their political influence across the state-boundary of the countries in the third world. The focus will be on the investment of Union Carbide Corporation and the Billiton International Metals in the Thai tin industry during the period of 1960-1976, with particular emphasis on the relations between their activities and the domestic political process in Thailand.

This study is based mainly on empirical research as well as the analysis of primary sources and interviews.

This study shows that although TNCs are non-state actors, they still maintain a certain degree of autonomy which is enough to turn them to be distinct political actors in the domestic politics of any state within which they operate. That is, they possess the

economic and political power to the extent that they are able to influence or even to make authoritative decisions of the host country. The study indicates that the success or failure of these actions depends not only upon their power as TNCs but also upon the types of the host government (democratic or authoritative) and also upon the level of mass participation in that country.

In addition , the companies' exploitation of the host country's natural resources can arouse the sense of economic nationalism among the local people as well as generate reactions against TNCs, though the government does't share that similar feeling. To conclude, the operation of TNCs, in a particular circumstance, may have an impact upon the internal politics of the host country in the sense that they can be significant and influential social forces to the relations between the government and the people of the host country.

กิติกรรมประภาค

ขอขอบคุณ ศาสตราจารย์ ดร. เชียน ชีระวิทย์ รองศาสตราจารย์ ดร. สุรี ประศาสน์ เศรษฐ รองศาสตราจารย์ ดร. ภู่มา สมิทวงศ์ ณ อยุธยา และ ดร. กนก วงศ์ตระหง่าน ที่ได้ให้คำแนะนำและตรวจแก้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ระดับต่าง ๆ ของกระทรวงอุตสาหกรรม กรมทรัพยากรธรณ์ องค์การมหาชนในประเทศไทย และเจ้าหน้าที่ของกรมที่ปรึกษาการค้า กระทรวงพาณิชย์ ที่ได้อำนวยความสะดวกต่อการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ การเปิดเผยข้อเท็จจริงใน "กรณีเหมือง" ของผู้ประกอบการที่กรุดำให้สูญเสียสิ่งของมีค่า ล้วนอย่างสำคัญที่ทำให้งานวิจัยนี้สมบูรณ์ขึ้น ผู้เชียน ขอขอบคุณไว ณ ที่นี่

คุณอภิญญา เพื่องฟูสกุล คุณศักดินา ฉัตรกุล ณ อยุธยา คุณทวี พานิชวัฒนา เจริญ และคุณอุกฤษฎ์ ปทุมานันท์ เป็นมิตรที่ได้ให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ตลอดช่วงเวลาที่ทำวิจัย อนึ่ง หากปราศจากการสนับสนุนด้านกำลังใจจากคุณสังคิต พิริยะรังสรรค์ และด้านกำลังทรัพย์ จากครอบครัว วิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงไม่อาจลุล่วงไปได้

ท้ายที่สุด ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ที่ได้ให้ทุนอุดหนุนการวิจัย

บรรณาธิการ พูนพิช

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๘
กิจกรรมประจำ	๙
สารบัญตาราง	๑๔
บทนำ	๑
บทที่	
๑. แนวความคิดในการศึกษา	๑๐
๒. ประวัติความเป็นมาของบริษัท เทมโก้ (๒๕๐๓-๒๕๑๖)	๑๔
ตอนที่หนึ่ง : ความเป็นมาก่อนการจัดตั้งบริษัท เทมโก้ (๒๕๐๓-๒๕๐๖) ..	๑๔
ตอนที่สอง : การก่อตั้งบริษัท เทมโก้และการต่อต้านบริษัทในระยะแรก (๒๕๐๙-๒๕๑๖)	๑๐๕
๓. ความชัดเจ็บระหว่างกลุ่มพลังชาตินิยมกับบริษัท เทมโก้ (๒๕๑๗-มีนาคม ๒๕๑๘)	๑๓๕
๔. กระบวนการจัดรูปความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างรัฐบาลกับฝ่ายบริษัท เทมโก้ (เมษายน ๒๕๑๘-ธันวาคม ๒๕๑๙)	๑๖๙
บทสรุปและวิเคราะห์	๑๕๒
บรรณานุกรม	๑๗๔
ภาคผนวก	๑๗๕
ประวัติผู้เขียน	๑๐๗

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ ๑ แสดงสูตรอัตราค่าจ้างชุดแร่และล้วนแบ่งผลประโยชน์ที่แต่ละฝ่ายเสนอ ระหว่างการเจรจาต่อรอง วันที่ ๑-๗ ขันวานม ๒๕๙ ตารางที่ ๒ เปรียบเทียบสูตรอัตราค่าจ้าง วันที่ ๑ กันยายน และ ๗ ขันวานม ตารางที่ ๓ เปรียบเทียบผลประโยชน์ที่แต่ละฝ่ายได้รับจากสูตรวันที่ ๑ กันยายน และ วันที่ ๗ ขันวานม	๘๙๕
	๘๙๖
	๘๙๗